

Dellos aspectos del papel del surdimientu poéticu nel afitamientu del estándar

XUAN SANTORI VÁZQUEZ

La comunicación que vien darréu ye una amuesa de resultaos d'un trabayu enforma más ampli tituláu *Papel de les xeneraciones poétiques na recuperación y l'afitamientu del estándar asturianu*.

L'oxetivu d'esti llabor d'investigación ye doble:

- a) D'un llau: iguar una ferramienta afayadiza, de tipu estadísticu que valga pa categorizar y midir acondadamente los efeutos que tien la lliteratura nel remanecer llingüísticu y social d'un idioma en peligru.
- b) D'otru llau: mesurar pela primera vez y según esi métodu precisu, cómo y cuánto inflúin los escritores y en concreto, los poetas del denomináu Surdimientu nesa renancia.

Ye dicir, dao qu'esiste un modelu d'idioma escritu que ta n'evolución dende hai trenta años y qu'acordies colo que se percibe ye en primeres y ente otros modeláu polos escritores, convién ver qué papel xueguen éstos y cuál son los efeutos concretos percibíos pola sociedá dende'l puntu de vista llingüísticu; l'estándar y la normalización.

DESCRIPCIÓN TÉCNICA DE LA RECOYIDA D'INFORMACIÓN

L'estudiu mándase de delles pantes pa una investigación de calter estadísticu; ensin embargu por cuenta de la modalidá d'entrevistes, aconséyábase facer un tipu d'interpretación des-

criptiva y non cuantitativa. Pesie a ello, sí qu'opta por seguir los calces d'esta disciplina no que se refier a la metodoloxía na esposición de los datos algamaos.

<i>Ficha descriptiva</i>	
Universu:	Consumidores de lliteratura asturiana, escoyíos ente los clientes de llibreríes especializaes, establecimientos d'ociu y coleutivos del entornu asturianista. Ensin llendes d'edá.
Ámbitu:	Capitales asturianas: Llanes, L'Infiestu, La Pola (Siero), Uviéu, Xixón, Cangas del Narcea y Somiedu.
Muestra:	90 encuestes a consumidores de lliteratura y 18 a escritores n'asturianu.
Métodu de muestréu:	Aleatoriu y voluntariu.
Entrevista:	Personal.
Feches del trabayu de campu:	Consumidores de lliteratura: 13 d'abril a 10 de xunu de 2004 Autores: 15 de xunu a 20 d'agostu de 2004

SISTEMA DE CODIFICACIÓN Y TABULACIÓN

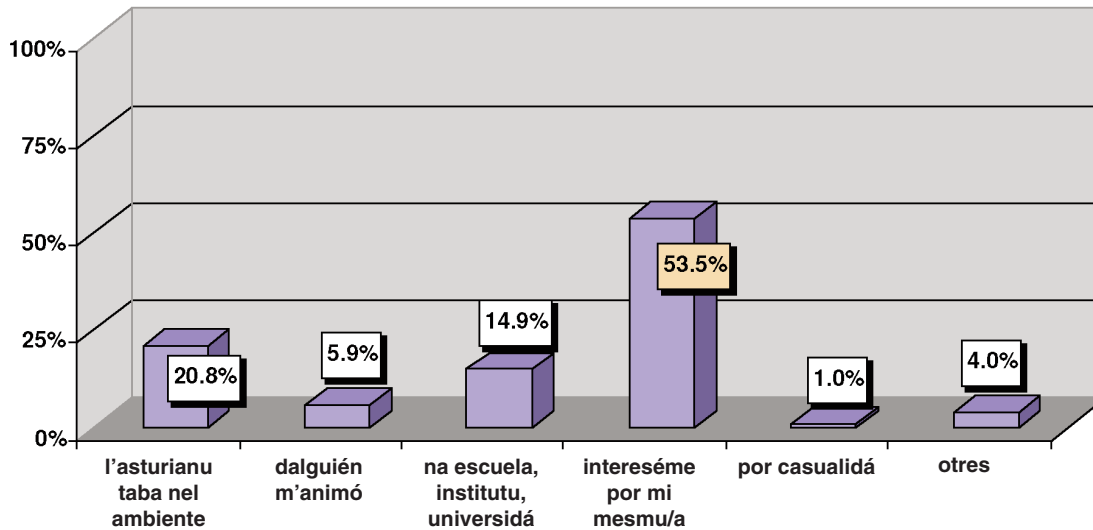
La información apurrida polos entrevistaos nel grupu de consumidores de lliteratura tratóse con una media aritmética simple, con resultaos espresaos en porcentaxes. La presentación d'estos datos faise pente medies d'un cuadru con valores numéricos parciales y totales y una gráfica de columna. La información que s'obtien d'autores interprétase d'a ún, ye dicir, citaránse les opiniones concretes según contrasten o non cola entesacada de los lletores y les hipótesis de trabayu planteaes.

Como exemplu de resultaos veránse de siguío resultaos sobre cuatro de les estayes estudiaes: vezos llingüísticos y lliterarios, representatividá de la poesía, perceiciones sobre l'estándar y espardimientu y promoción de la lliteratura.

¿Cuándo y cómo t'allegasti a la lliteratura n'asturianu?							
	l'asturianu taba nel ambiente	dalguién m'animó	na escuela, institutu, universidá	intereséme por mi mesmu/a	por casualidá	otres	totales
Respuestes	21	6	15	54	1	4	101
%	20,8%	5,9%	14,9%	53,5%	1,0%	4,0%	100%

Tabla 1. Vezos llingüísticos y lliterarios

Gráficu 1 ¿Cuándo y cómo t'allegasti a la lliteratura n'asturianu?

Ún de los primeros datos que s'algamen d'estos porcentaxes ye l'efectu moderáu que tien el sistema educativu p'averar a la llectura n'asturianu. El sistema d'enseñanza ye l'entornu más encontradizu pa garrar vezos de llectura, y equí apaez en tercer llugar con un 14,9%. Ensin embargu, estos datos hai que los interpretar apoyándose nel cuadru d'edá de los entrevistaos. Nél, alviértese que sólo la metá d'ellos, foron susceptibles de tar escolarizaos n'asturianu.

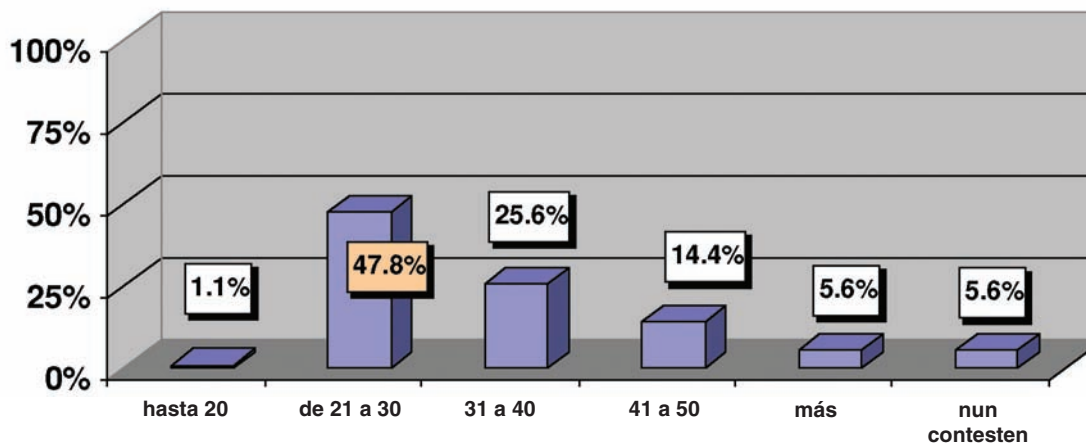
Ye igualmente sorrayable la importancia que llogra un entornu favoratible al asturianu a la hora de ganar vezos de llector n'asturianu; (*l'asturianu taba nel ambiente + dalguién m'animó, y inclusive nel sistema educativu*) suben hasta un 31'6 %. Sicasí, paez que l'interés y el descubrimientu de la lliteratura asturiana, colo qu'implica pa la conocencia del propiu idioma, vien de la mano d'un pruyimientu personal, de della militancia cultural, vista la representatividá de la llingua nel sistema.

Edá						
	hasta 20	de 21 a 30	31 a 40	41-50	más	nun contesten
Respuestes	1	43	23	13	5	5
%	1,1%	47,8%	25,6%	14,4%	5,6%	5,6%

Tabla 1.2 Vezos llingüísticos y lliterarios

Gráficu 1.2.

Edá

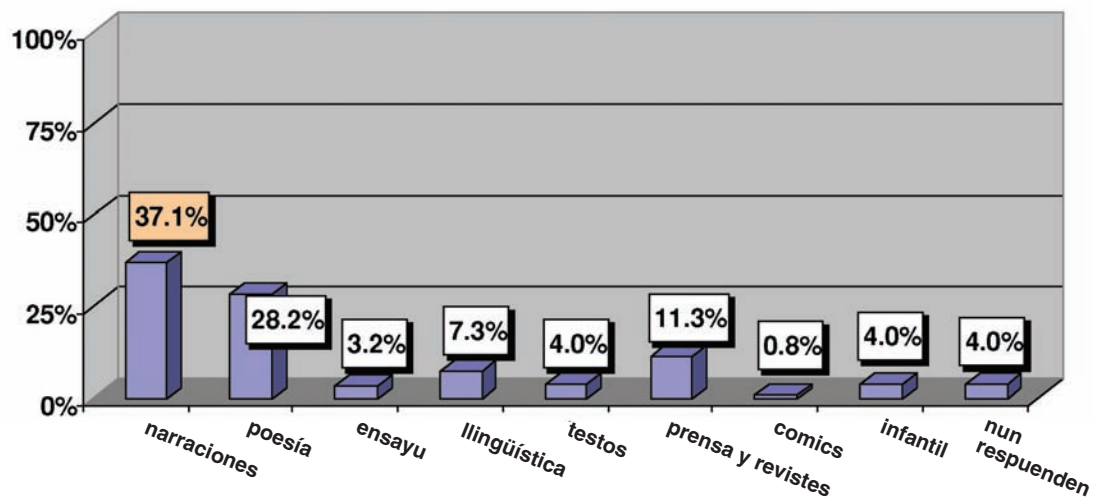

Si la escolarización entamó hai más o menos dos décadas, ye'l grupu d'edá d'hasta trenta años el susceptible de tener recibío clases de llingua.

4. ¿Qué xéneru foi más representativu ya influyente na última lliteratura n'asturianu? (d'hai 25 años p'acá)										
	narrativa	poesía	ensayu	llingüíst.	testos	prensa y revistas	comics	infantil	nun respunden	totales
Respuestes	46	35	4	9	5	14	1	5	5	124
%	37,1%	28,2%	3,2%	7,3%	4,0%	11,3%	0,8%	4,0%	4,0%	100%

Tabla 2. Representatividá de la poesía

Gráficu 2 ¿Qué xéneru foi más representativu ya influyente na última lliteratura n'asturianu? (d'hai 25 años p'acá)

Los datos equí apurríos coinciden colos gustos que los lletores declaren más alantre cuando se-yos entruaga por autores, onde van destacar sobre manera los narradores. A los lletores n'asturianu presta-yos lleer más narrativa qu'otros xéneros. Esto ye un grau de normalidá, si s'entiende por ello la coincidencia con gustos d'otres llingües vecines. Estos datos por embar-

gu choquen col camín que llevó la creación n'asturianu práuticamente hasta güei, na que la poesía representa más obres y más publicaciones hasta l'añu 2002. Les querencies de los llectores n'asturianu sepártense de los paeceres de críticos y estudiosos qu'apunten a la poesía como xéneru mas evolucionáu. Hai otra connotación bultable y ye'l modelu de llingua que usen los narradores, o de dellos usos llingüísticos al que s'averen los llectores que nun ta tan pulíu de forma xeneral como'l poéticu.

Obres de creación del Surdimientu¹							
	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99	00-02	totales
poesía	3	9	24	38	77	48	199
narrativa	2	13	17	34	60	47	173
teatru	0	0	1	6	5	3	15
totales	5	22	42	78	142	98	387

Otra información rescamplante ye la importancia más que simbólica que tien la prensa y les revistes con un 11,3 %, onde habría qu'estudiar con más fondura l'efeutu que'l Selmanariu *Les Noticies* tien no que cinca a gustos pero tamién al modelu llingüísticu que propón. Xunto a esto, nun se pue escaecer el pesu que la *llingüística* tien, hasta un 7,3 %, por cuenta de les sos aportaciones en cuanto a estudios, publicaciones y normativización con gramática, diccionariu, historia de la lliteratura, etc. Nesti sen podría interpretase que la opción *testos* sumada a la *llingüística* sirven a la mesma fin hasta un 11,3%.

¹ Datos de los catálogos de publicaciones n'asturianu. Principáu d'Asturies, hasta l'añu 2002.

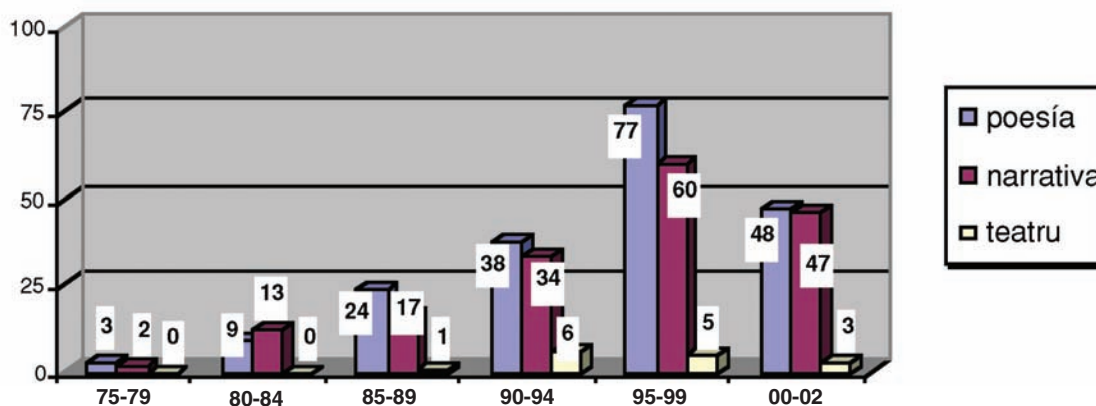
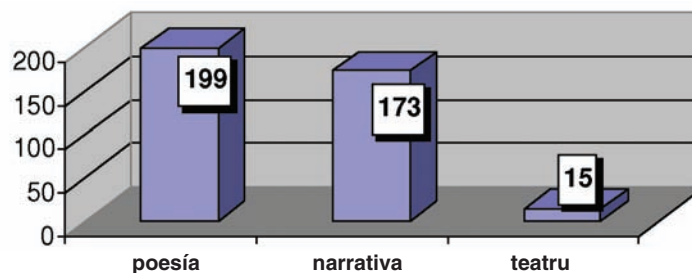

Tabla 3. Obres de creación del Surdimientu

Gráficu 3: Totales obres de creación del “Surdimientu” 75-02

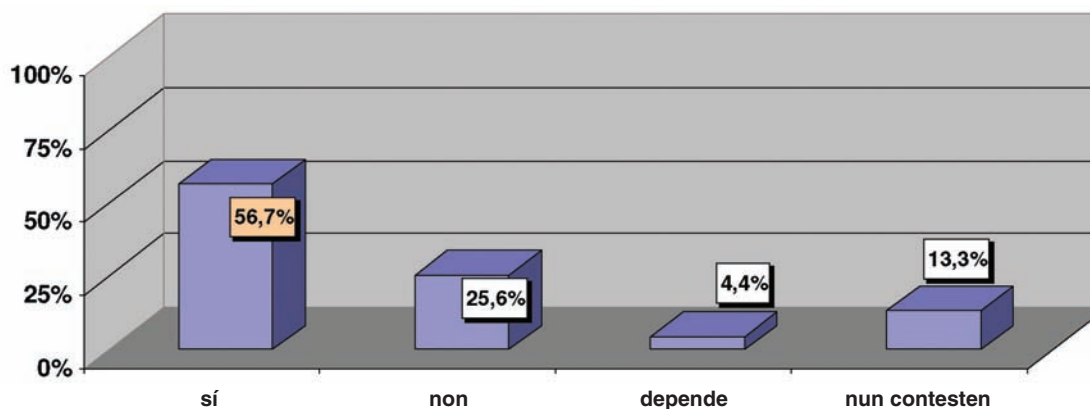
Por obres de creación referímonos a aquelles publicaciones de nueva fechura, ye dicir, nun se cuenten nin primeres ediciones d’inéditos escritos enantes de 1975, traducciones, nin antoloxíes d’obres pre-surdimientu. Esclúise por cuestiones de pesu y representatividá la lliteratura infantil.

Esti recuentu anota la creación n’asturianu en trés de los xéneros más representativos, nun entornu y momentu temporal como ye’l Surdimientu, de los autores qu’escueyen la modernidá en cuantes a la entidá de la llingua y a los sos modelos estéticos y lliterarios a la hora d’escribir.

¿Al to paecer, ta l'asturianu yá estandarizáu?					
	sí	non	depende	nun contesten	totales
Respuestes	51	23	4	12	90
%	56,7%	25,6%	4,4%	13,3%	100%

Tabla 4.1 Perceiciones sobre l'estándar

Gráficu 4.1 ¿Al to paecer, ta l'asturianu yá estandarizáu?

Un 56,7 % de los encuestaos y encuestaes piensen que l'asturianu yá ta estandarizáu. Esti ye un índiz peraltu, dao que falamos d'un periodu de venticinco años. Si añidimos a los qu'es-cueyen la opción *depende* pásase d'un 60%. Ensin embargu, esti datu tien una segunda llectura, que ye que la entruiga contéstenla llectores declaraos na llingua d'Asturies; ye, poro, la minoría alfabetizada dientro d'un contestu social asturianu que se pue considerar illetráu nel so idioma.

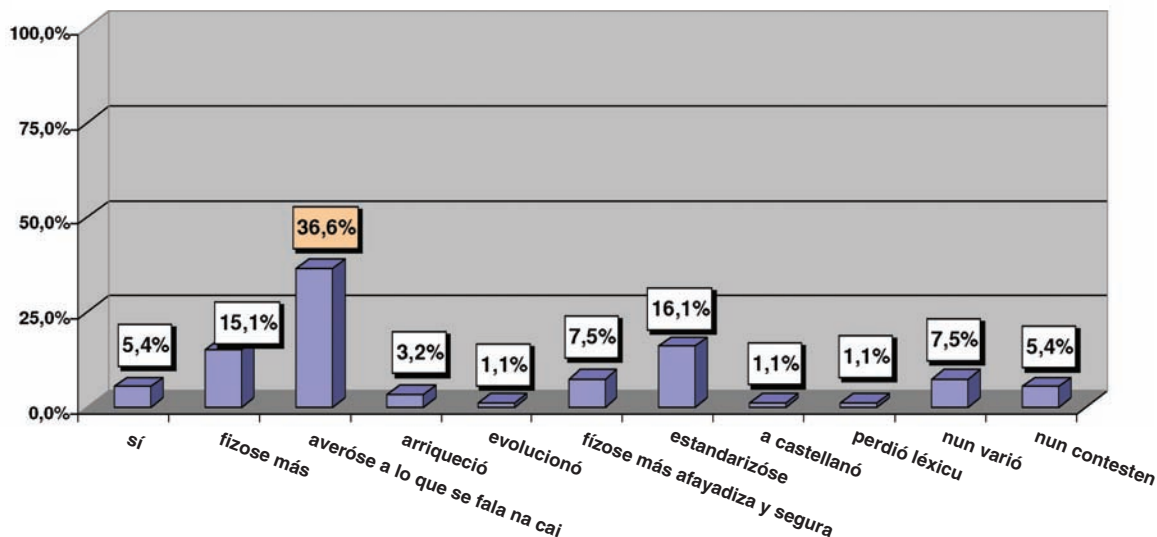
¿Crees que'l tipu de llingua escrita varió d'hai 20 años p'acá?											
	sí	sí, fizo- se más revesosa na fala	sí, averóse a lo que se fala na cai	arrique- ció	evolucio- nó como otres	fízose más afayadi- za y segura	estandari- zóse, axustó- se a la norma- tiva	a castellanó	perdió léxicu	non, nun varió	nun contes- ten
Resp. %	5 5,4%	14 15,1%	34 36,6%	3 3,2%	1 1,1%	7 7,5%	15 16,1%	1 1,1%	1 1,1%	7 7,5%	5 5,4%
									Total respuestes Total %	93 100%	

Tabla 4.2 Perceiciones sobre l'estándar

Alviértese nesti ítem y n'otros cuestionaos darréu, que los y les llectores son conscientes de qu'esiste un procesu que ta en marcha y del que se sienten partícipes y al qu'aporten los sos sentires en cuantes a la norma.

La opción *nun contesten*, entama a tener unos porcentaxes altos de forma sistemática en toles preguntes que requieren daqué conocimientu llingüísticu. Va dir albidrándose qu'aquellos qu'escueyen esta opción avencen afayase nel estándar.

Gráficu 4.2 ¿Crees que'l tipu de llingua escrita varió d'hai 20 años p'acá?

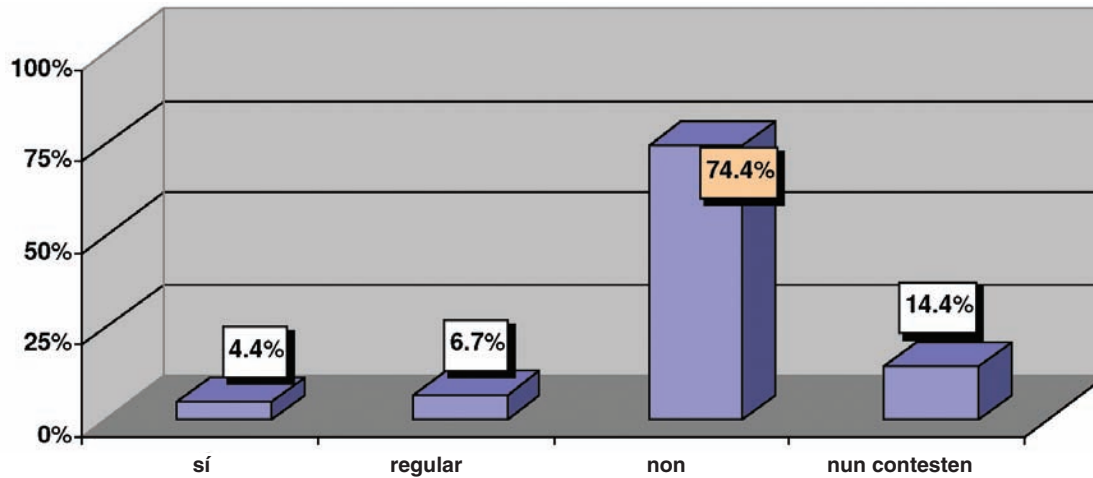
Vese un refileru de paeceres estremaos, con sólo una opción que destaque. *L'estándar evolucionona* averándose al usu avezáu del falante. Hasta un 36.6%. Ye una sensación xeneral y tovía más: que l'estándar usáu afítase con otru 31%, resultante de sumar los items: *estandarizóse*, *fízose más afayadiza y segura*, *evolucionó*, *arriqueció* y *sí*. Ye dicir que l'estándar cambia y paez qu'esi cambiu ye por meyoría y que xube hasta un 65%. O si se quier, según los consumidores de lliteratura, la estandarización lleva un camín positivu.

Sicasí, estos datos tienen tamién otra llectura. L'averamientu al usu oral pue indicar qu'al tiempu, l'idioma aprobez, conoció como ye l'espardíu usu entemecíu que se fai del asturianu. Añidiendo esi 36'6 % a los items *perdió léxicu*, 1.1 %, *acastellanó*, 1.1 %, podríen enveredar pa ende.

16.1 ¿Paezte que la lliteratura y/o la poesía n'asturianu ye conocida abondo?					
Respuestes	sí	regular	non	nun contesten	totales
%	4	6	67	13	90
	4,4%	6,7%	74,4%	14,4%	100%

Tabla 5.1 Difusión y promoción

Gráficu 5.1. ¿Paezte que la lliteratura y/o la poesía n'asturianu ye conocida abondo?

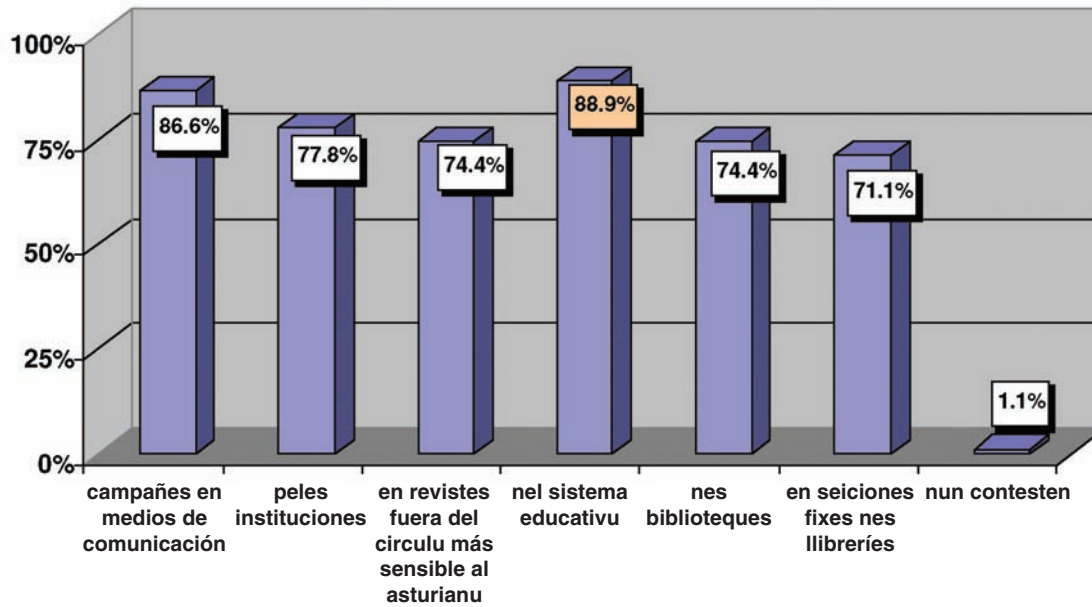

Esiste un alcuerdu más que xeneral de que la lliteratura y la poesía nun son conocíes abondo. A pesar de qu'haya delles opiniones que creen que ye daqué conocida; 4,4% o hasta un 11,1% sumando los ítems: *sí* o *regular*. Que la Lliteratura Asturiana y la poesía nun ye conocida abondo ye una afirmación sofitada por hasta un 81,1% en resultes de sumar los ítems *non* y *regular*.

17. ¿Crees qu'hai que la promocionar?							
	campañes en medios de comunicación	peles instituciones	en revistas fuera del círculu más sensible al asturianu	nel sistema educativu	nes biblioteques	en seiciones fixes nes llibreríes	nun contesten
Respuestes	78	70	67	80	67	64	1
%	86,6%	77,8%	74,4%	88,9%	74,4%	71,1%	1,1%

Tabla 5.2. Difusión y promoción

Gráficu 5.2 ¿Crees qu'hai que la promocionar?

Hai prácticamente unanimidá en cuantes a la necesidá de la promoción de la lliteratura. El primer llugar ye –siempres acordies a la opinión de los llectores– nel sistema educativu. Ye equí, nel enseñu obligatoriu, onde s’afaya una de les claves pa da-y seguridad a la tresmisión interxeneracional del idioma, que ye ún de los problemes fondos que tien l’asturianu.

Un segundu llugar de consensu xeneral son los *medios de comunicación*, que son los que tienen algame global.

Otru ítem pa escoyer yera si se consideraba que les instituciones públiques podíen servir p’ayudar no que significa l’umentu de prestixu que pal idioma supondría’l so usu nesi entornu. Los llectores sorráyenlo tamién de forma notable pero confíen más nel papel del sistema educativu y nes campañes nos medios de comunicación.

---

² Señálenlo Llera Ramo y Pablo San Martín nel *II Estudio Sociolingüístico de Asturias. 2002*. Uviéu, ALLA. 2003.

NOTA BIBLIOGRÁFICA

- ANDRÉS, R. D' (2003): *Estudio sociolingüístico nuna parroquia asturiana (Deva-Xixón)*. Uviéu, Biblioteca de Filoloxía Asturiana.
- FORGA, M. & C. PRIETO (2000): *La xeneración del conflictu*. Xixón, Vtp Editorial.
- LLERA RAMO, F. J. (1989): *Consumu de Publicaciones en Llingua Asturiana*. Uviéu, Principáu d'Asturies. [Informe inéditu].
- 1990: *Estudio Sociológico sobre la Situación del Gallego-Asturiano en el Occidente de Asturias*. Uviéu, Serviciu de Publicaciones del Principáu d'Asturies.
- (1994): *Los Asturianos y la Lengua Asturiana. Estudio Sociolingüístico para Asturias – 1991*. Uviéu, Serviciu de Publicaciones del Principáu d'Asturies.
- (2002): «La opinión pública: la diversidad de una nación plural», en *Veinte Años de Autonomías en España* J. Subirats y R. Gallego, eds. Madrid, CIS.
- SADEI (1987): *Asturias. Tercera Encuesta Regional*. Uviéu, Principáu d'Asturies.